

незаконних діянь та зловживань, що в свою чергу сприятиме належному захисту прав та інтересів учасників правовідносин із сурогатного материнства.

Список використаних джерел:

1. Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787. *Офіційний вісник України*. 2013. № 82. Стор. 446. Ст 3064.

2. Суррогатное материнство за рубежом. URL: <https://mama-poisk.ru/news/surrogatnoe-materinstvo-za-rubezhom.html#1> (дата звернення: 01.02.2022)

Білянський Сергій Васильович
викладач циклу тактичних дій та
фізичної підготовки поліцейських
Національної академії внутрішніх
справ

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Одним із основних правових інститутів кожної держави є інститут права власності, адже його належна регламентація впливає на особливості регулювання інших інститутів цивільного права. Непорушність права приватної власності передбачена перш за все Конституцією України (ст. 41), а також Цивільним кодексом України (далі – ЦК України), в якому однією із засад цивільного законодавства є неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом (ст. 3).

В певних ситуаціях може виникати загроза власності як фізичних, так і юридичних осіб. Тому, саме держава взяла на себе обов'язок забезпечувати захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання (ст. 13 Конституції України).

Захист права приватної власності є невід'ємною частиною гарантованого законодавством захисту цивільних прав та інтересів. Відповідно до ст. 15 ЦК

України, кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання.

Дослідження поняття «захист права власності» завжди посідало важливе місце в юридичній науці взагалі і в цивілістичній зокрема, адже на захист права власності прямо чи опосередковано спрямовані норми багатьох галузей права (цивільного, кримінального, адміністративного тощо). При цьому погляди вчених на це поняття виявилися різними, що зумовлено відмінністю цивільно-правових засобів захисту від інших засобів, відсутністю однозначності у законодавчому врегулюванні захисту права власності, наявністю розбіжностей у тлумаченні понять «правовий захист» та «правова охорона» та іншими обставинами.

На сьогодні юридичною наукою не сформульовано чітких критеріїв щодо змісту захисту цивільних прав загалом і права власності зокрема та його розмежування з правовою охороною цих прав. Ця проблема була і є предметом наукових досліджень багатьох юристів.

Досить поширеною у юридичній літературі є позиція, згідно з якою правовий захист охоплює всю систему правових засобів, спрямованих на забезпечення та здійснення відповідних цивільних прав. Один з прихильників цієї позиції Г. М. Стоякін зазначив, що правовий захист включає в себе: видання норм, які встановлюють права та обов'язки, визначають порядок їх здійснення та захисту і загрожують застосуванням санкцій; діяльність суб'єктів зі здійснення своїх прав та захисту суб'єктивних прав; попереджувальну діяльність державних та громадських організацій та діяльність з реалізації правових санкцій [1, с. 34].

Гнатів О. Б., проводячи дослідження позицій науковців щодо співвідношення понять охорони і захисту суб'єктивних прав, виділила чотири групи поглядів: а) це одне і те ж саме, але водночас різне суб'єктивне право; б) це різні стадії існування суб'єктивного цивільного права; в) це коли суб'єктивне право охорони є ширшим за право на захист; г) навпаки, право на захист є ширшим і охоплює своїм обсягом право охорони [2, с. 13].

Ми схилиємося до позиції, яку відстоюють Р. Б. Шишка [3, с. 247], М. К. Галянич [4, с. 20], яка полягає в тому, що охорона права власності – це встановлення загального правового режиму, а захист права власності – це заходи, що застосовуються у випадках, коли право власності порушене, оспорене чи невизнане.

Особливе значення в питаннях захисту права власності належить судовій практиці.

Відповідно до листа Верховного Суду України «Щодо деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ» від 01.07.2013 зазначено: аналіз законодавства дає підставу для висновку, що абсолютність прав власника зовсім не означає, що ніхто і ніколи не може їх обмежити. Разом із тим, як вбачається зі ст. 319 ЦК України обмеження права власності не підлягає розширеному тлумаченню.

Заслуговує на увагу проблема цивільно-правового захисту майна, що перебуває у спільній власності. Після прийняття 19.06.1992 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду України» розпочалась приватизація житла, яка триває і дотепер. Для забезпечення реалізації житлових прав громадян великій кількості гуртожитків, що перебували у власності і на балансах державних підприємств та установ, надано статус житлових будинків і, відповідно, їх мешканці приватизували кімнати, в яких вони проживали. Надання статусу житлового будинку – це дія юридичного характеру, проте сама споруда конструктивно не змінюється. У мешканців таких будинків (гуртожитків) у спільній власності перебувають приміщення загального користування. Так, на практиці часто спостерігаються випадки порушення прав мешканців вказаних будинків шляхом приватизації майна, що перебуває в їх спільній власності (кладові, побутові приміщення тощо). Відчуження спільного майна відбувається за допомогою житлово-експлуатаційних організацій, на балансі яких перебували раніше будинки.

Схожі проблеми правового режиму спільного майна виникають і у випадках створення об'єднань співвласників багатоквартирного будинку, які останнім часом набувають все більшої популярності.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 02.03.2004 № 4-рп/2004 у справі про права співвласників на допоміжні приміщення багатоквартирних будинків вказав, що допоміжні приміщення (підвали, сараї, кладовки, горища, колясочні тощо) передаються безоплатно у спільну власність громадян одночасно з приватизацією ними квартир (кімнат у квартирах) багатоквартирних будинків. Власники неприватизованих квартир багатоквартирного будинку є співвласниками допоміжних приміщень нарівні з власниками приватизованих квартир [5]. Це означає, що приватизація спільного майна являється перешкодою у здійсненні співвласниками свого права власності.

Підсумовуючи проведений нами короткий аналіз захисту права власності в Україні, можна стверджувати, що, не зважаючи на досить широку правову регламентацію даного інституту та наукові доробки вчених, окремі питання все ж потребують особливої уваги як з боку держави, так і наукової спільноти.

Список використаних джерел:

1. Стоякин Г. М. Понятие защиты гражданских прав. Проблемы гражданско-правовой ответственности и защиты гражданских прав: сборник учёных трудов. 1973. Вып. 27. С. 30–35.

2. Гнатів О.Б. Захист права власності в цивільному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2014. 202 с.

3. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект. Х. : Вид-во Національного ун-ту внутрішніх справ, 2002. 368 с.

4. Галянтич М. К. Промислова власність: правові засоби охорони та захисту. К. : АПрН України. НДІ приватного права та підприємництва, 2003. 256 с.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Ярового Сергія Івановича та інших громадян про офіційне тлумачення положень пункту 2 статті 10 Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду" та за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення статей 1, 10 цього Закону

(справа про права співвласників на допоміжні приміщення багатоквартирних будинків) від 02.03.2004 № 4-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-04#Text> (дата звернення: 01.02.2022).

Гусаров Костянтин Володимирович
доктор юрид. наук, професор,
завідувач кафедри
цивільного процесу Національного
юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИСДИКЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Однією з ключових проблем приватного права при захисті порушених цивільних прав є визначення належного суду для відправлення правосуддя задля реалізації вищевказаного захисту з метою забезпечення права на справедливий суд, визначеного ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ця норма встановлює необхідність визначення такого суду національним законодавством тієї чи іншої Високої Договірної Сторони. На науковому рівні питанням належного визначення судової юрисдикції приділялась увага, зокрема, В.В. Комаровим [1].

У вказаному контексті варто звернути увагу на практику визначення належної судової юрисдикції справ по спорам, що виникають з корпоративних правовідносин. За загальним правилом, п.п. 3, 4 ч. 1 ст. 20 ГПК України передбачено розгляд таких справ судами господарської юрисдикції. Разом з цим, у судовій практиці, включаючи Верховний Суд, виникає низка питань щодо визначення судової юрисдикції стосовно спорів, які мають ознаки корпоративних, проте детальний їх аналіз допускає суперечливий висновок про безспірність юрисдикції виключно господарських судів. В цьому аспекті звертає увагу одна із справ (№ 759/8676/19), судові рішення по якій є, на час